

Оксана СТРОКАТЮК

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Поліський національний університет, м. Житомир, Україна

ГРУПА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЛІНІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Сучасні науковці продовжують вивчати та досліджувати стосунки та взаємодію людей. Їхні відносини формуються в умовах життя та діяльності, у процесі їх взаємодії. Ефективність подібних зв'язків залежить від переліку факторів, що можуть, або допомагати такій взаємодії, або їх ускладнювати. Наприклад, Можаровська Т.В. вважає, що «особливості взаємодії, взаємовпливу та взаємозалежності особистості та середовища варто розглядати з позиції розвитку екологічної свідомості» [4]. Важливу думку має Коломієць Т.В., яка вважає, що «саме від характеру міжособистісної взаємодії (її конструктивності, гармонійності, ефективності тощо) в переважній більшості і залежить суб'єктивне відчуття щастя [2]. Зважаючи на це, дуже актуально знайти найкращі варіанти комфортної міжособистісної взаємодії людей в групах.

Соціальна сутність особистості розкривається в необхідності бути частиною будь-якої групи, яка відрізняється одна від одної за розміром та соціальним призначенням. Розуміння кожної окремої особистості фактично неможливе без аналізу тієї соціальної групи, до якої дана особистість приналежна. Тому питання виникнення такого явища як соціальна ліній у групах є неможливим без аналізу соціально-психологічних особливостей групи.

В соціальній психології є думка, що об'єднанні люди в групу мають групову психіку, а тому наділені спільними інтересами, потребами, мотивами, настроями, ціннісними орієнтаціями, системою настановлень тощо [5]. Варто зазначити, що не кожне об'єднання людей є групою. Групою є, наприклад, сім'я, група студентів, колектив установи. Певна кількість людей, що скупчилася в черзі до банківської установи і деякий проміжок часу разом чекають своєї черги, не є групою. Не зважаючи на те, що в цих людей однакова мета і вони одночасно виконують однакову діяльність, їхні цілі і діяльність не можна назвати спільними,

тому вони не об'єднані. Зрозуміло, що звичайна сукупність учасників не є групою. Вона сформована лише з моменту свого психологічного утворення, де є самостійним цілісним формуванням, із власними характеристиками членів групи, власними етапами становлення та закономірностями функціонування [6].

Різні науковці мають різні підходи до класифікації соціальних груп. Їх можуть розрізняти: за способом утворення, за кількістю учасників, за цілями та характером стосунків, за цілями та характером взаємодії тощо [3]. У нашому дослідженні нас цікавить, в першу чергу, розмір групи або іншими словами кількість учасників групи і цілі та характер стосунків. За першою підставою групи поділяють на малі та великі, де мала група – це «відносно стійке, нечисленне за складом, пов'язане загальними інтересами та цілями об'єднання людей, у якому здійснюється особистий, безпосередній контакт між учасниками»[3]. Великі групи теж мають загальні цілі та інтереси, але вона надто велика, щоб усі учасники могли в ній контактувати. За цілями та характером стосунків групи поділяють на первинні та вторинні. Основоположними характеристиками первинних груп є не лише особисті зв'язки між учасниками, але й сильне відчуття належності кожного індивіда до цієї групи, емоційна взаємозалежність[3]. Такою групою наприклад, є студентська група або спортивна команда. Вторинні групи, зазвичай, формуються для виконання певної мети і опираються на чітку систему відносин, що керуються затвердженими правилами (наприклад, колектив установи) [3].

На підставі вище вказаного, можна сказати, що колектив установи є одним із прикладів соціальної групи і являє собою «особливий якісний стан малої групи, що досягла найвищого рівня соціально-психологічної зрілості (ступеня розвитку її соціальних та психологічних характеристик)» [3]. Сучасні науковці вивчають сутність колективу і далі продовжують справу А.С. Макаренка, який вважав, що колектив є «соціальним живим організмом» [7]. Він зазначав, що там є певні органи, наявні «повноваження, відповідальність, співвідношення частин, взаємозалежність, а якщо нічого цього немає, то немає і колективу. А просто юрба або зборище» [7].

Кожен колектив має свій розвиток. Виділяють наступні стадії розвитку колективу [3]:

1. *Притирання* – люди придивляються один до одного, відбувається взаємодія у звичних формах. На цій стадії основоположне значення у єднанні групи має керівник.

2. *Стадія конфлікту* – утворюються окремі конкуруючі мікрогрупи, відкрито висловлюються розбіжності, набувають великого значення особисті взаємини, показують сильні і слабкі сторони осіб, боротьба за лідерство і пошуки компромісів, можливе виникнення протидії між керівником і підлеглими.

3. *Стадія експериментування* – відбувається зростання потенціалу і можливостей колективу, виникає бажання й інтерес працювати краще.

4. *Стадія – досвід успішного вирішення проблем*, де до проблем підходять і реалістично, і творчо одночасно, кожен з учасників боїться втратити своє місце в групі.

5. Заключною стадією є формування *міцних зв'язків*, де людей включають в колектив, дають їм оцінку за їхніми вчинками, особисті розбіжності між ними швидко усуваються, колектив досягає високого рівня згуртованості, організованості, відчуття відповідальності, що дозволяє перейти на рівень самоврядування.

Також для різносторонньої соціально-психологічної характеристики колективу установи слід зазначити, що існує два типи малих груп: формальні і неформальні. Формальні групи створені наказом керівника установи для виконання конкретних завдань, там взаємодія учасників має діловий характер, а кожен учасників має посадову інструкцію, де зазначені права, обов'язки та відповідальність кожного індивіда. Коли в групі сформувалася певна система міжособистісних зв'язків, то виникають неформальні групи, де учасники об'єднуються на основі дружби, інтересів та симпатій. У багатьох випадках вона можливо буде мати однаковий вплив на свого учасника або більш впливовий, ніж формальна структура [1]. Дуже важливою ознакою життя колективу є реалізація групових норм, які становлять сукупність вироблених і встановлених нею законів

та обов'язків, що формують поведінку учасників. Тому потрібно розуміти, що наявність в установі неформальних груп може мати непередбачуваний ефект. Може бути позитивний досвід функціонування такої групи, проте, можливий і негативний досвід. Від цього буде залежати продуктивність організації та якісний результат [1].

Узагальненим показником стосунків у колективі є його соціально-психологічний клімат. Він представляє собою загальний комплекс, що характеризує відношення індивідів до середовища діяльності, характеру спільної праці, до колег, до керівника. Це якісна сторона взаємних відносин, що проявляються у вигляді сукупності психологічних умов, які або сприяють або перешкоджають ефективній та результативній діяльності та розвитку членів групи в широкому спектрі. Ключовими проявами цього показника є: згуртованість, взаємна сумісність, рівень ідентифікації [3].

Соціально-психологічний клімат слід розглядати як обов'язкову умову трудової діяльності організації. Якщо він сприятливий, то він підвищує її ефективність, а несприятливий, навпаки, - знижує.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакаленко О.А. Психологія управління: навч. посібник – Харків: ХНУРЕ, 2020. 120 с. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/13c481ce-f27c-49f4-839a-43fccfc1c19b/content> (дата звернення: 22.03.2023).
2. Коломієць Т.В. Особливості емпатійної міжособистісної взаємодії в юнацькому віці: дис...:19.00.07/ Житомирський національний агроекологічний ун-т. Житомир, 2015. С.197. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/25002/1/disKolomiec.pdf> (дата звернення: 01.02.2023).
3. Кудерміна О.І., Казміренко Л.І., Власенко С.Б. Соціальна психологія: навчальний посібник. Київ: 2020. С. 243 URL:[http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/17174/.](http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/17174/)pdf (дата звернення: 21.03.2023).

4. Можаровська Т.В. Екологічна свідомість як умова особистісного зростання підлітків. Особистісне зростання в умовах трансформації сучасного суспільства: монографія / Ред. колегія: Т. В. Коломієць, Т. Ю. Кулаковський, Г. В. Пирог; за науковою редакцією професора Л. П. Журавльової. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2020. С.308. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/30708> (дата звернення: 01.02.2023).

5. Основи соціальної психології: підручник для закладів вищої освіти / П.П. Горностай, М.М. Слюсаревський, В.О. Татенко, Н.В. Хазратова та ін.; за ред. М.М. Слюсаревського. Київ: Талком, 2018. С.580.

6. Соціальна психологія: навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н.Ю. Волянюк, Г.В. Ложкін, О.В. Винославська, І.О. Блохіна, М.О. Кононець, О.В. Москаленко, О.І. Боковець, Б.В. Андрійцев; КПІ ім.Ігоря Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. С.254.

7. С.Якименко. А.С. Макаренко про колектив та його вплив на виховання особистості. Витоки педагогічної майстерності. 2013. Випуск 11 С. 352-355. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2342/1/Yakymenko.pdf> (дата звернення: 21.03.2023).

Дмитро ГРИНЬО

*старший викладач, Східно-європейський слов'янський університет,
м. Ужгород, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ДУХОВНОСТІ І МОРАЛЬНОСТІ ЗА ЦЕРКОВНИМИ ТА СВІТСЬКИМИ ДЖЕРЕЛАМИ

За формами осягнення понять духовності і моральності в релігії є релігієзнавство та теологія. На відміну від теології, релігієзнавство не визнає усталеності знань. Всі положення релігієзнавства мають бути емпірично підтвердженими, теоретично обґрунтованими. У той же час теологія залишається сферою священних книг, не виходить за межі надприродного, догматів про божество і його промисел.